

**ДЗВО “Університет менеджменту освіти”
Центральний інститут післядипломної освіти**

Центральний інститут
післядипломної освіти

Андрос М.Є.

Старший викладач
кафедри відкритих освітніх
систем та інформаційно-
комунікаційних технологій

**КІБЕРУБЕЗПЕЧЕНІСТЬ:
ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ
СЬОГОДЕННЯ**

КІБЕРБЕЗПЕКА ТА КІБЕРУБЕЗПЕЧЕНІСТЬ

Безпека в мережі Інтернет

Кібербезпека

Стосується передовсім гаджетів, що під'єднані до мережі Інтернет та програмного забезпечення, встановленого на гаджетах.

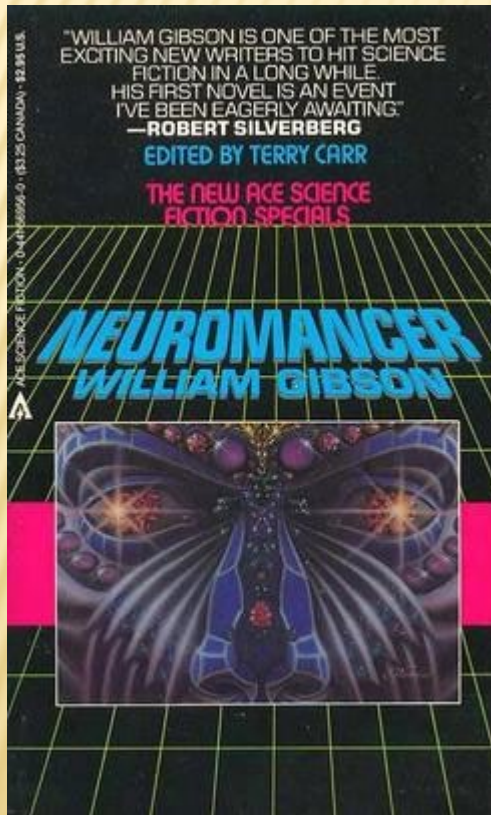
Кіберубезпеченість

Стосується взаємодії в системі Інтернет-мережа – гаджет - віртуальний сервіс (веб-додаток) – людина (її усвідомлені дії, поведінка онлайн та оффлайн).

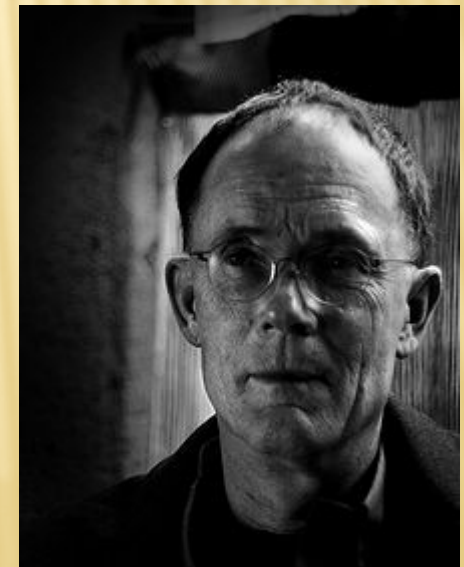
ПОНЯТТЯ КІБЕРПРОСТІР

«Le neuromancer»

науково-фантастичний роман 1984 року американсько-канадського письменника Вільяма Гібсона

Віртуальний простір як такий, в якому циркулюють електронні дані всіх комп'ютерів світу.

ІНДУСТРІЯ 4.0 СТИРАЄ МЕЖІ МІЖ ФІЗИЧНИМИ, ЦИФРОВИМИ І БІОЛОГІЧНИМИ СФЕРАМИ.

Як описує промислову революцію 4.0 засновник ВЕФ **Клаус Шваб**, вона стирає межі між фізичними, цифровими і біологічними сферами. До речі, він написав книжку про це, яка так і називається: "Четверта промислова революція".

Великі дані (Big Data)

Віртуальна і доповнена реальність

Інтернет речей (Internet of Things)

3D-друк

У світі фінансів це криптовалюта **Bitcoin** і технології **Blockchain**.

Безпілотні автомобілі і медицина

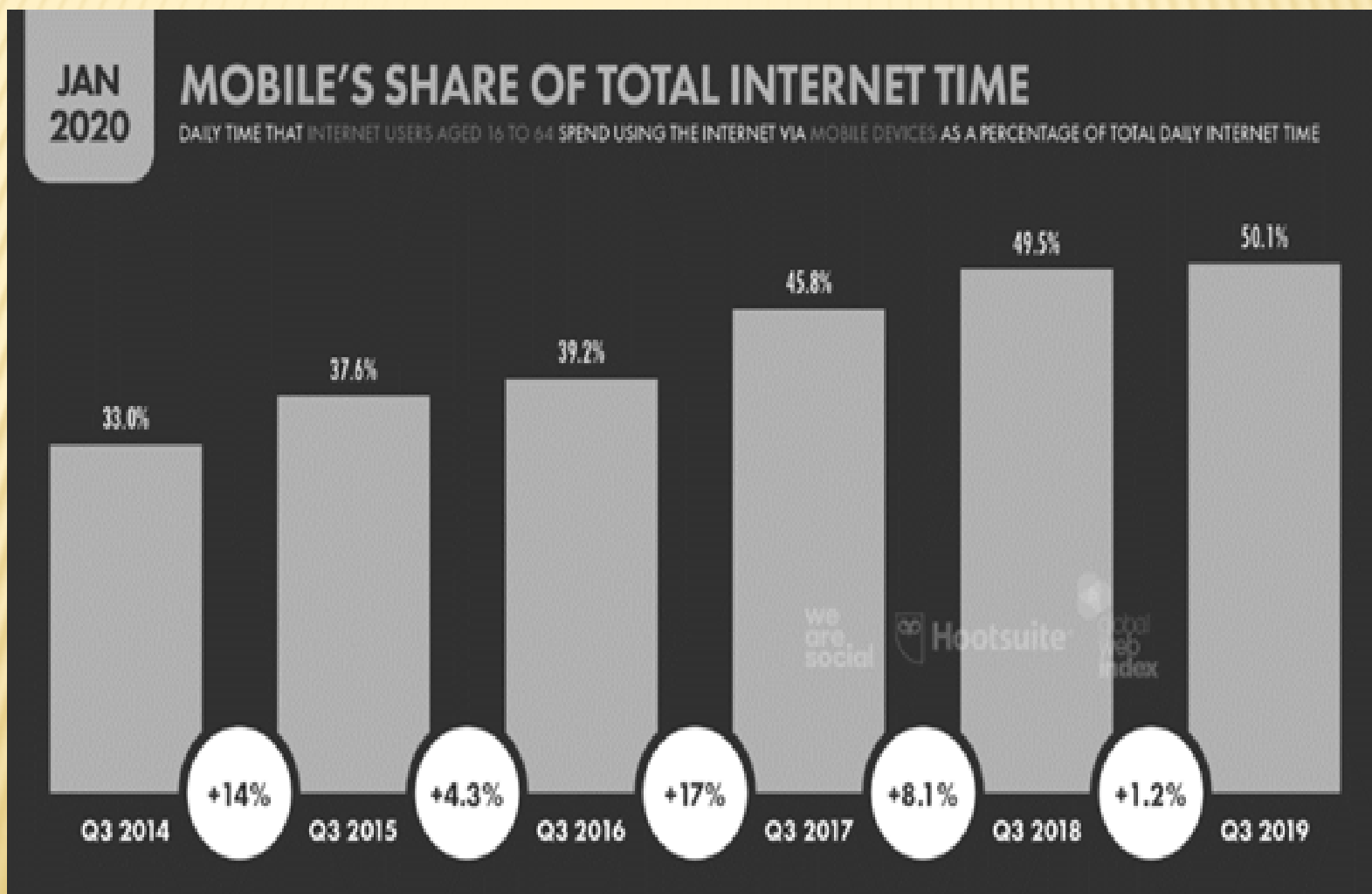
ПОСТІНДУСТРІАЛЬНЕ СУСПІЛЬСТВО 4.0

✘ За статистикою на початок 2020 року понад 4,5 мільярда людей користуються Інтернетом, а аудиторія соціальних мереж перевищила позначку в 3,8 мільярди. Майже 60% світового населення вже онлайн, і є всі підстави вважати, що вже до середини року половина всіх людей на планеті будуть користуватися соцмережами (Digital 2020: Global Digital Overview 2020).

✘

СТАТИСТИКА ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-ТРАФІКУ ЧЕРЕЗ МОБІЛЬНІ ТЕЛЕФОНИ ЗА ДАНИМИ ГЛОБАЛЬНОГО ЗВІТУ DIGITAL 2020

БАЗОВІ ДОКУМЕНТИ З ПИТАНЬ КІБЕРБЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Стратегії кібербезпеки України,
затвердженої Указом Президента
України від 15 березня 2016 року № 96.

ДОКТРИНА
інформаційної безпеки України,
затверджена Указом Президента України
від 25 лютого 2017 року № 47/201

**Закон України «Про основні засади
забезпечення кібербезпеки держави»
від 07.11.2017 № 2163-VIII**
[https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-
19/print](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19/print)

ОБМЕЖЕННЯ ІНТЕРНЕТ-ПРОВАЙДЕРАМИ ДОСТУПУ ДО НИЗКИ РОСІЙСЬКИХ ІНТЕРНЕТ-САЙТІВ

Указ Президента України №133/2017 від 15 травня 2017 року «Про застосування персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій)».

Заборона інтернет-провайдером надання послуг (на три роки) з доступу користувачам мережі інтернет до ресурсів/сервісів на доменах:

- **yandex.ru, yandex.ua** (у тому числі такі сервіси, як пошта, мапи, перекладач, новини, таксі тощо), а також дочірніх проектів «Яндекса» auto.ru і kinopoisk.ru,
- до ресурсів/сервісів **Mail.ru** (www.mail.ru),
- соціально-орієнтованих ресурсів «**ВКонтакте**» (www.vk.com) та «**Однокласники**» (www.ok.ru),
- до ресурсів АТ «**Лабораторія Касперського**» (<https://www.kaspersky.ru/>),
- до ресурсів ТОВ «**Доктор WEB**»,
- офіційного дистриб'ютора «**1С**» на території України

КІБЕРСОЦІАЛІЗАЦІЯ

Кіберсоціалізація — (від грец. Kybernetike — «мистецтво управління», від грец. kybernao — «правлю кермом, управляю», від грец. Κυβερνήτης — «керманич» + англ. socialization — соціалізація) (віртуальна комп'ютерна соціалізація особистості) як локальний процес якісних змін структури особистості, який відбувається в результаті соціалізації людини в кіберпросторі віртуального соціалізуючого Інтернетсередовища, тобто у процесі використання його ресурсів і комунікації з віртуальними агентами соціалізації, які зустрічаються людині у глобальній мережі Інтернет (*насамперед, у процесі переписки за допомогою e-mail, на форумах, у чатах* (мається на увазі виду IRC (Internet Relay Chat), *блогах, інтернет-пейджерах, телеконференціях та online-іграх*).

Вперше термін «кіберсоціалізація» був введений російським науковцем В. А. Плешаковим у 2005 році.

НОМО СУБЕРУС

На рубежі століть людина перетворюється на новий унікальний вид **Homo Cyberus**.

Початок ХХІ століття – поява людини покоління А (альфа) – «діти цифрового покоління Z».

Головні характеристики:

*Інтернет-серфінг (оперативний пошук), лайф-серфінг, мережеве спілкування,
Ігнорування моди та репутації в соцмережах,
Запізнення та зрив дедлайнів,
Бунти та надмірна незалежність,
Відсутність духу конкуренції,
Знання важливіші за вміння, - ідеальним учнем стане не зубрила-ерудит, «нашпигований» інформацією, а дитина-дослідник*

СУБКУЛЬТУРА МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ.

- ✘ **Інтернет-субкультури** (англ. «**cyberculture**», «**computer culture**»), за визначенням видатного дослідника у галузі «нових медіа» Лева Мановича (Lev Manovich) — **кіберкультура** або **комп'ютерна культура** — це культура, яка виникла або виникає через використання комп'ютерних мереж для спілкування, розваги та бізнесу.
- ✘ **Інтернет-культура** — це також вивчення різних соціальних явищ, пов'язаних з Інтернетом, та інших нових форм мережевого спілкування, таких як онлайн-спільноти, мережеві ігри, обмін текстовими повідомленнями, і це явище включає питання, пов'язані з ідентичністю, приватним життям, та формування мереж.

ВИДИ ІНТЕРНЕТ-СУБКУЛЬТУР

Хакери

Геймери

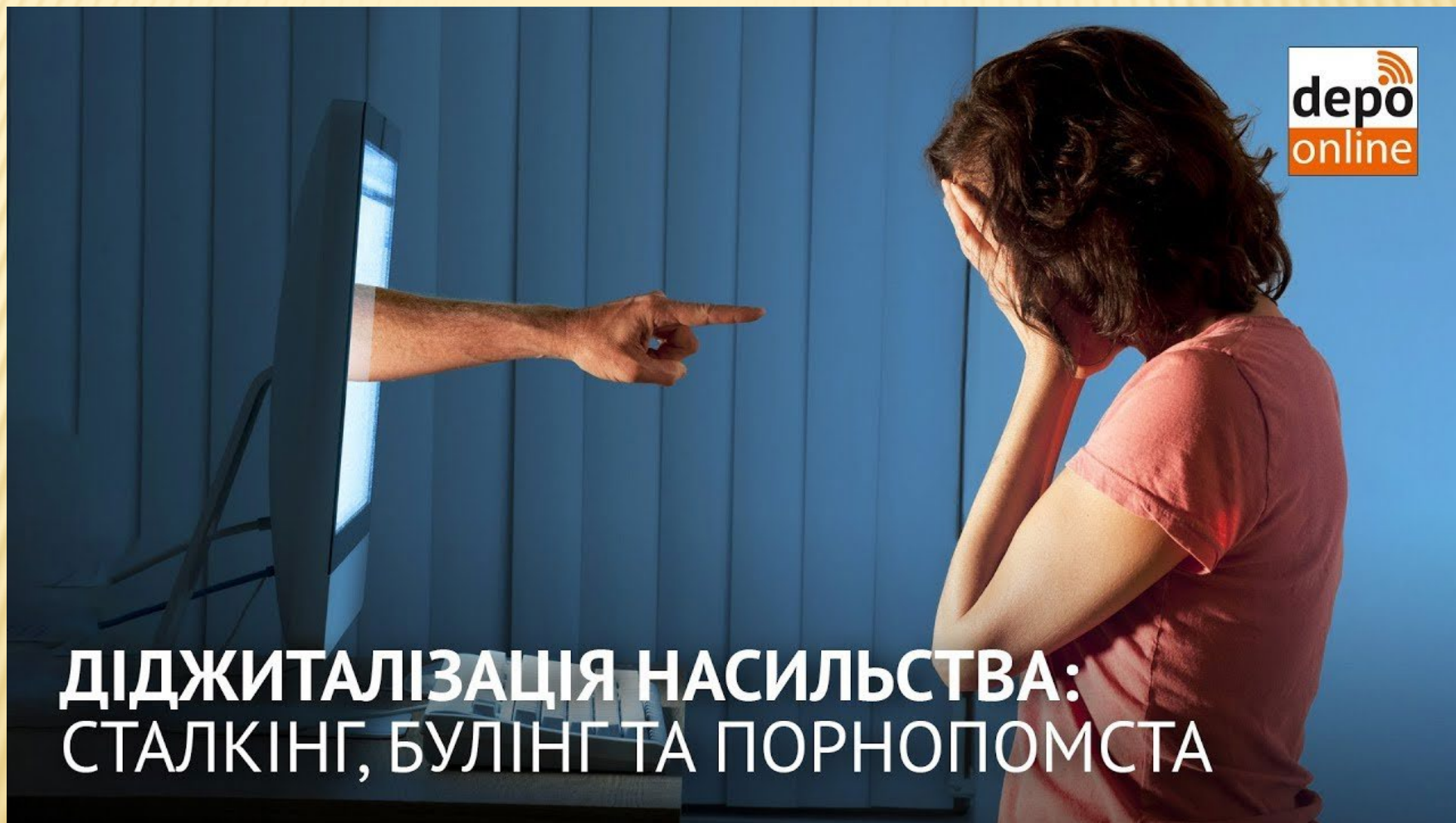
Блогери

Чатисти

Тролі

КІБЕРНАСИЛЬСТВО, КІБЕРАГРЕСІЯ

**ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ НАСИЛЬСТВА:
СТАЛКІНГ, БУЛІНГ ТА ПОРНОПОМСТА**

НОРМАТИВНІ ДОКУМЕНТИ ЩОДО КІБЕРБУЛІНГУ

Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо попередження та протидії мобінгу (№ 10118-1 від 18.03.2019)

- У Кодексі законів про працю України
- У Кодексі України про адміністративні правопорушення
- У Законі України «Про колективні договори і угоди»

29.08.2019
Проект відкликано

The screenshot shows the official website of the Verkhovna Rada of Ukraine. The page title is "Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо попередження та протидії мобінгу". The page content includes the following information:

- Номер, дата реєстрації: 10118-1 від 18.03.2019
- Сесія реєстрації: 10 сесія VIII скликання
- Редакція законопроекту: Альтернативний
- Рубрика законопроекту: Правова політика
- Суб'єкт права законодавчої ініціативи: Народний депутат України
- Ініціатор(и) законопроекту:
  - [Веселова Наталія Василівна \(VIII скликання\)](#)
  - [Мельничук Сергій Петрович \(VIII скликання\)](#)
- Авторський колектив

The browser address bar shows the URL: https://www.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65695. The browser tabs show "doc_479606.doc" and "doc_479666.doc".

ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ОСВІТУ»

(В РЕДАКЦІЇ ВІД 26.06.2020 РОКУ)

Розділ 1) Стаття 1.1.

булінг (цькування) - діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

Типовими ознаками булінгу (цькування) є:

- систематичність (повторюваність) діяння;
- наявність сторін - кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності);
- дії або бездіяльність кривдника, наслідком яких є заподіяння психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого;

{Частина першу статті 1 доповнено пунктом 3-1 згідно із Законом № 2657-VIII від 18.12.2018}

«ПРО ПОВНУ ЗАГАЛЬНУ СЕРЕДНЮ ОСВІТУ»

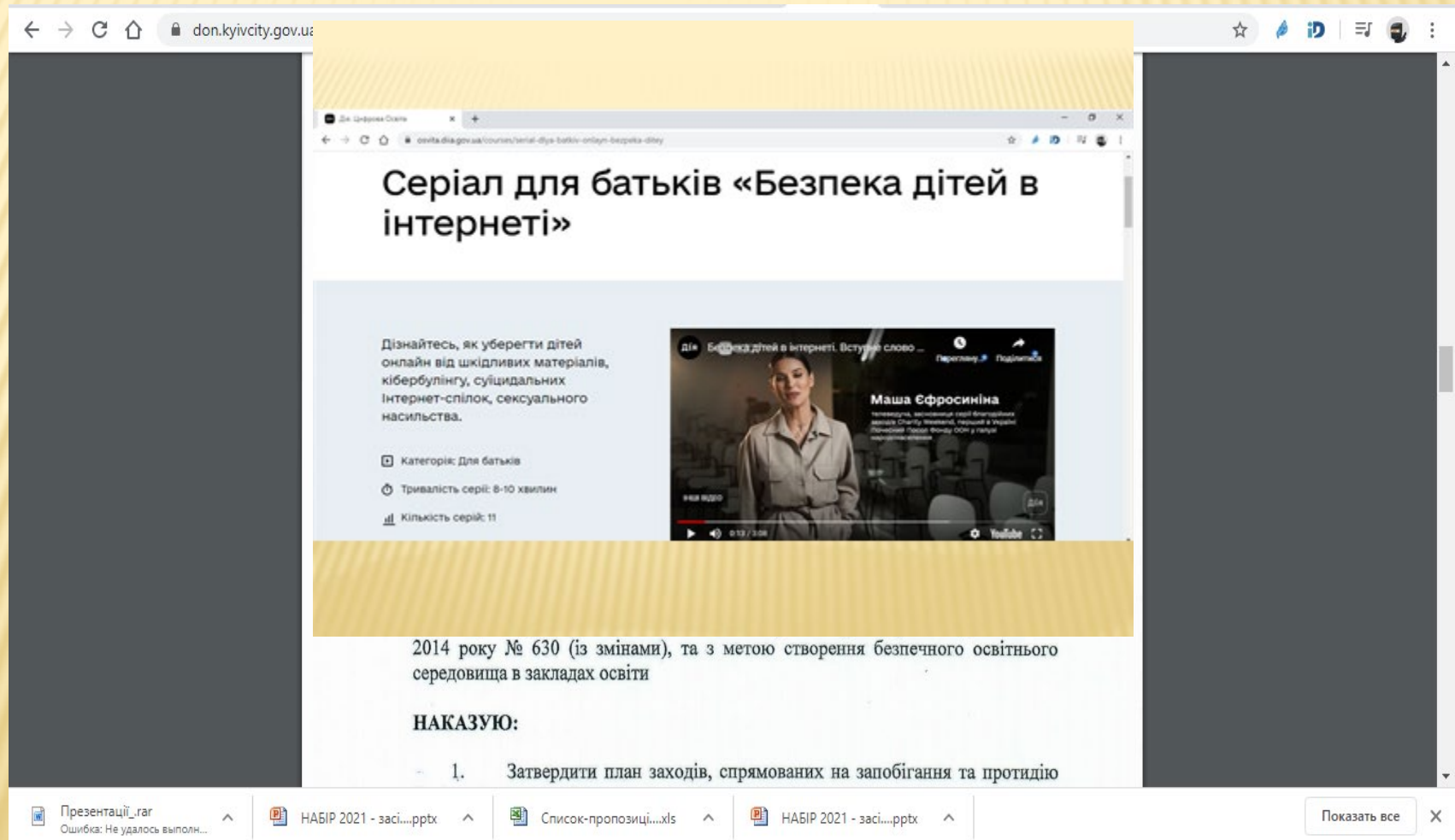
16.01.2020 РОКУ № 463-IX

(Стаття 1, п.1.1.)

- × **безпечне освітнє середовище** - сукупність умов у закладі освіти, що унеможливають заподіяння учасникам освітнього процесу фізичної, майнової та/або моральної шкоди, зокрема внаслідок недотримання вимог санітарних, протипожежних та/або будівельних норм і правил, законодавства щодо кібербезпеки, захисту персональних даних, безпеки харчових продуктів та/або надання неякісних послуг з харчування, шляхом фізичного та/або психологічного насильства, експлуатації, дискримінації за будь-якою ознакою, приниження честі, гідності, ділової репутації (**булінг (цькування)**), поширення неправдивих відомостей тощо), пропаганди та/або агітації, у тому числі з використанням кіберпростору, а також унеможливають вживання на території закладу освіти алкогольних напоїв, тютюнових виробів, наркотичних засобів, психотропних речовин;

ПРО ЗАТЕРДЖЕННЯ ПЛАНУ ЗАХОДІВ, СПРЯМОВАНИХ НА ЗПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЮ БУЛІНГУ (ЦЬКУВАННЮ) В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

The screenshot shows a web browser window with the address bar displaying `don.kyivcity.gov.ua`. The main content area features a video player with the title "Серіал для батьків «Безпека дітей в інтернеті»". Below the video player, there is a description in Ukrainian: "Дізнайтесь, як уберегти дітей онлайн від шкідливих матеріалів, кібербулінгу, суїцидальних інтернет-спілок, сексуального насильства." The video player shows a woman, Masha Efrosimina, and includes the text "Маша Єфросініна" and "Тележурнал, ексклюзивний серіал блогеркини каналу 'Світлі', випускний, присвячений 10-й річниці Ланцюгової школи Фонду ООН у галузі освіти, науки та культури".

Below the video player, there is a text block: "2014 року № 630 (із змінами), та з метою створення безпечного освітнього середовища в закладах освіти".

Below the text block, there is a section titled "НАКАЗУЮ:" followed by a list of actions:

1. Затвердити план заходів, спрямованих на запобігання та протидію

The bottom of the screenshot shows a taskbar with several open applications: "Презентація_rar", "НАБІР 2021 - засі...pptx", "Список-пропозиці...xls", and "НАБІР 2021 - засі...pptx". There is also a button labeled "Показати все" and a close button "X".

ДЕНЬ ПРОТИДІЇ БУЛІНГУ

У світі **4 травня** відзначається **Міжнародний день протидії булінгу**. Булінг (цькування) – тривожна тенденція, особливо для сучасного дитячого середовища.

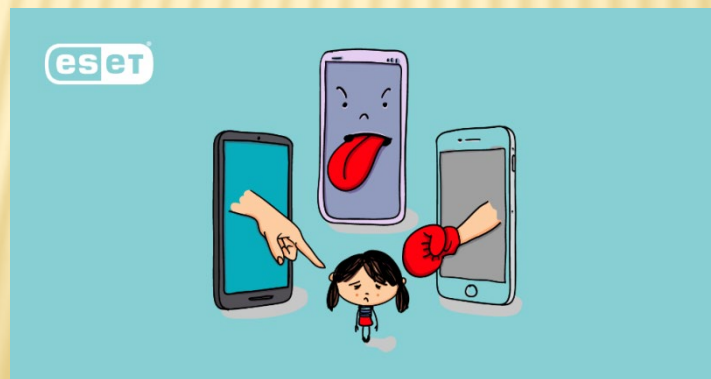
За результатами дослідження, проведеного UNICEF у 2017 році, 67% дітей в Україні у віці від 11 до 17 років стикалися з проблемою булінгу (цькування) впродовж останніх трьох місяців, а 24% дітей стали жертвами цього явища.

ДЕНЬ ПРОТИДІЇ КІБЕРБУЛІНГУ

у 25 країнах світу проводиться **International Stand Up to Bullying Day**— міжнародний день протидії кібербулінгу.

В цей день учасники влаштовують акції, одягаючи рожеві сорочки для підтримки жертв знущань.

Цей захід проводиться в школах, на робочих місцях та в організаціях у всьому світі **в третю п'ятницю листопада**, який співпадає з тижнем боротьби проти кібербулінгу, та **в останню п'ятницю лютого**.

НЕБЕЗПЕЧНИЙ ВІРТУАЛЬНИЙ СВІТ

Кібербулінг (з англ. cyberbullying) – відносно новий вид цькування, що відбувається за допомогою засобів віртуальної комунікації. Появі цього виду насильства сприяли велика кількість соціальних мереж, що дозволяють людям ділитися власним життям онлайн 24/7, а також поширення різноманітних гаджетів серед молоді та особливо підлітків.

Найпоширеніші місця, де трапляється кібербулінг:

соціальні мережі (Facebook, Instagram, Snapchat та Twitter), які дозволяють не лише публікувати для широкого загалу негативний контент, який принижує жертву цькування, але й ображати та погрожувати їй в особистих повідомленнях;

SMS та електронна пошта;

Відео-портали (обговорення відео, наприклад на you-tube каналі);

Ігрові портали, віртуальні світи (обговорення реальної дії під час гри, результатів ігрової діяльності);

Відеоконференції;

Система управління навчанням (LMS, CMS портали, системи дистанційного навчання);

Чат, форум спілкування. Відео-блоги, -влоги.

РОЗПІЗНАТИ КІБЕРБУЛІНГ

Розпізнати кібербулінг, якщо з ним зіштовхнулася ваша дитина, можна за наступними ознаками:

- ✘ збільшення (або зменшення) часу, яке дитина проводить онлайн;
- ✘ дитина демонструє надто бурхливі емоції на запитання щодо її віртуального життя;
- ✘ часто приховує екран гаджету або сам гаджет, коли інші поруч, і уникає обговорення того, що саме вона з ним робить, для чого використовує;
- ✘ дитина видаляє старі акаунти в соціальних мережах, або створює нові;
- ✘ починає уникати соціальних активностей або ситуацій навіть тих, які любила раніше;
- ✘ стає пригніченою та депресивною без видимих на те причин.

Дивись.info - <https://dyvys.info/2019/09/16/nebezpechnyj-virtualnyj-svit-yak-vberegty-sebe-ta-svoyih-ditej-vid-kibernasylstva/>

ВЧАСНО ЗУПИНИ КІБЕРБУЛІНГ

Щоби якнайшвидше розпізнати цькування та вчасно його зупинити необхідно робити наступні кроки:

- ✘ **будьте уважними** – спостерігайте за настроєм чи поведінкою дитини та, зауваживши зміни, спробуйте дізнатися, що могло стати їхньою причиною;
- ✘ **говоріть з дитиною** – якщо ви зрозуміли, що ваша дитина – жертва кібербулінгу, спробуйте дізнатись у неї, що відбувається, як це розпочалося та хто бере в цьому участь;
- ✘ **задокументуйте події** – ведіть записи про те, що і де відбувається. Якщо можливо, зберігайте скріншоти публікацій чи повідомлень, які несуть шкоду вашій дитині. Булінг – це повторювана поведінка, тому записи допомагають відслідковувати події;
- ✘ **не мовчіть про це** – якщо однокласник вашої дитини займається кібербулінгом, повідомте про це класного керівника та директора. Ви також можете зв'язатись зі службою технічної підтримки соціальних мереж або інших додатків та поскаржитись про образливий зміст дописів та видалити їх.
- ✘ Якщо залучення школи до вирішення проблеми не допомагає або дитина починає отримувати погрози фізичного насильства, **повідомте про це в поліцію**. Також психолог радить у жодному разі не вести листування із насильником, а одразу зупинити спілкування та заблокувати цю людину в мережі;
- ✘ **підтримайте дитину** – однолітки, вчителі та батьки повинні втрутитися, якщо вони стали свідками кібербулінгу та якомога швидше зупинити цькування. Це можуть бути як розмови із самою дитиною, яка чинить булінг або її батьками, так і залучення вчителів та психологів для вирішення проблеми. Але також важливо не забувати про жертву цькування та вчасно надати їй психологічну допомогу, якщо вона її потребує.

КІБЕРМОБІНГ

Зазвичай під **моббінгом** розуміють груповий психологічний терор у вигляді непрямого або прямого цькування співробітника в колективі, як правило, з метою його звільнення.

У широкому сенсі **мобінг** (іноді моббінг) являє собою систематичне, повторюване протягом тривалого часу цькування, образа, приниження гідності іншої людини, наприклад, у школі, на робочому місці, у в'язниці, і через **Інтернет** (**кібермоббінг**), і так далі.

Типові дії, здійснювані при мобінгу (цькуванні) — це поширення завідомо неправдивої інформації (чуток і пліток) про людину, глузування і провокації, прямі образи і **залякування**, соціальна ізоляція (**бойкот** і демонстративне ігнорування), нападки ущемляють честь і гідність людини, заподіяння матеріального чи фізичної шкоди.

ФОРМИ ПСИХОЛОГІЧНОГО ТИСКУ ПІД ЧАС КІБЕРМОБІНГУ

До форм психологічного тиску притаманного традиційному мобінгу додаються можливості всесвітньої павутини, завдяки чому кібермоббінг набуває наступні функції:

- × **Цілодобове втручання в особисте життя.** Кібермоббінг не має тимчасового або географічного обмеження. Нападки не закінчуються після школи або робочого дня. Кіберхуліган (моббер) цілодобово має прямий доступ через технічні засоби до жертви: мобільний телефон або профіль у соціальних мережах і електронна пошта. Завдяки постійним номерам і облікових записів жертва не захищена від мобінг-атак і вдома.

З іншого боку, не дуже наполегливого і здатного хулігана можна занести в чорні списки і позначати його повідомлення як спам.

- × **Необмеженість аудиторії, швидкість поширення інформації.** Нотатки або зображення, що пересилаються електронними технічними засобами, дуже важко контролювати, як тільки вони опинилися онлайн. Наприклад, відео легко копіюються з одного інтернет-порталу на інший. Тому розмір аудиторії і поле поширення кібермоббінга набагато ширше «звичайного» моббінга. Той контент, про який вже давно забули, може знову потрапити на очі громадськості, і жертві буде важко його нейтралізувати.
- × **Анонімність Кібермоббера.** Кіберзлочинець не вказує себе своїй жертві, може діяти анонімно, що забезпечує йому — нехай і гадану — безпека і нерідко збільшує термін його негативної «кібер-активності». Незнання жертви, ким є той, «інший», хто її третирує, може залякати її і позбавити спокою.

ЖЕРТВИ КІБЕРМОБІНГА

- ✘ жертвами кібермоббінга в Інтернеті, як правило, вже раніше були метою моббінга в реальному житті. У більшості випадків, основний удар кібермоббера припадає на зовнішній вигляд, на «аватар» підлітка або дорослого (наприклад, занадто худий або занадто товстий і так далі).
- ✘ Основна кількість жертв і мобберів припадає на вік між 11-16 роками — пубертатний період, що характеризується високою чутливістю до будь-яких образ, чуток і соціальних невдач.

ПРИЧИНИ КІБЕРМОББІНГА

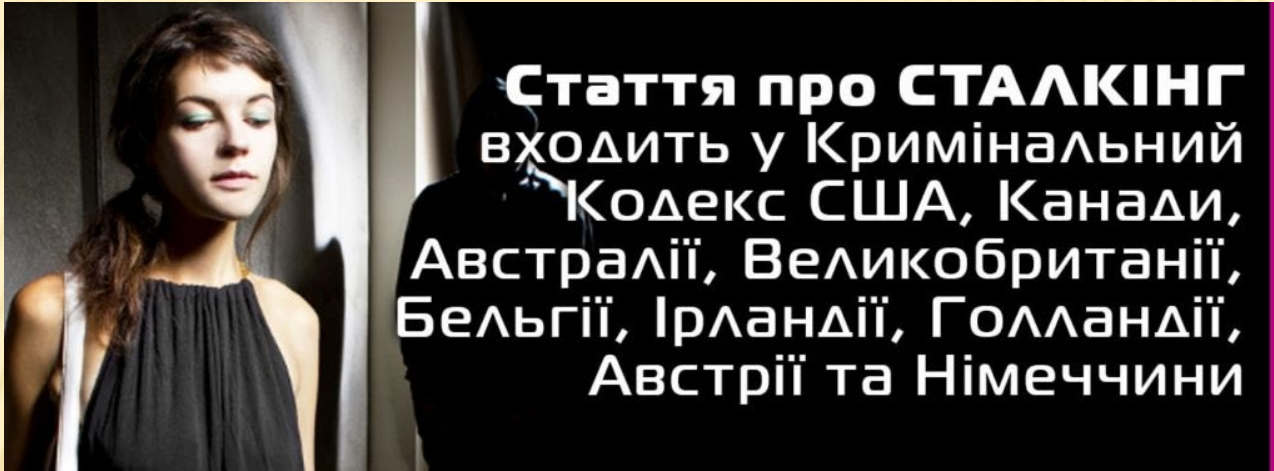
- × **Страх:** щоб не стати жертвою моббінга, люди частіше примикають до активної, імовірно сильної групи колективу.
- × **Завоювання визнання:** потреба «виділитися», бути на виду, завоювати вплив і престиж в групі.
- × **Міжкультурні конфлікти:** національні відмінності в культурі, традиціях, мові, нетипова зовнішність.
- × **Нудьга:** наприклад, від нудьги негативно прокоментувати чийось фотографію.
- × **Демонстрація сили:** потреба показати свою перевагу.
- × **Комплекс неповноцінності:** можливість «ухилитися» від комплексу або проектувати його на іншого. Велика ймовірність стати причиною насмішок через почуття своєї слабкості.
- × **Особистісна криза:** розрив любовних відносин, дружби, почуття ненависті і заздрості, невдачі, провали, зроблені помилки.

КІБЕРМОБІНГ В ОСВІТНЬОМУ ЗАКЛАДІ

Можливі ознаки кібермобінга в закладі освіти:

- ✘ **Анонімність «поштової скриньки».** Учні за допомогою своєї поштової скриньки отримують можливість здійснювати кібермобінг анонімно. Необхідно враховувати той факт, що ці анонімні поштові скриньки можуть бути використані для цькування інших учнів.
- ✘ **Погіршення психологічного клімату в навчальній групі.** Якщо стосунки між учнями в класі все частіше набувають недружнього характеру, збільшується частота конфліктів, то це сприяє розвитку кібермобінга.
- ✘ **Розрив дружніх зв'язків між здобувачами освіти.** Особливо відчутно переживається розрив дружби між дівчатками, коли колишня подруга стає об'єктом кібер-терору улюбленої подруги, так як вони знають один про одного багато особистої інформації і намагаються її використовувати один проти одного.
- ✘ **Позаосвітні заходи.** Під час різних заходів: екскурсійних поїздок, свят, конкурсів, спортивних змагань стає видно, наскільки згуртований класний (групповий) колектив, стає відчутною «лінія надлому» міжособистісних стосунків усередині навчальної групи (класу).

ОНЛАЙН-СТАЛКІНГ: ВІРТУАЛЬНЕ НАСИЛЛЯ З РЕАЛЬНИМИ НАСЛІДКАМИ

- ✘ **Сталкінг** (від англ. *stalking* — пошук, під яким розуміється переслідування)
- ✘ **Сталкінг** — вид домагання у вигляді переслідування, пошуку чи слідкування за жервою, різновид «прихованого» психологічного насильства.

ФАББІНГ

- ✘ **Фабінг** (*phubbing*; від англ. *Phone* — «телефон» і *snubbing* — «зневажливе ставлення») — психологічний термін, що позначає звичку постійно відволікатися на свій телефон під час розмови зі співрозмовником.
- ✘ Психологічний страх залишитися без електронного гаджета та мережі — хвороба 21 століття (вже біля 17 % власників гаджетів)

ОСНОВНІ ОЗНАКИ ФАБІНГУ

- ✓ Під час прийому їжі людина не може відірватися від гаджета.
- ✓ Тримання смартфона в руці навіть під час ходьби.
- ✓ Моментальне хапання смартфона при звукових оповіщеннях, незважаючи на бесіду з людиною.
- ✓ Під час відпочинку (пікнік, день народження, вечірка, прогулянка) людина більшу частину часу проводить в гаджеті.
- ✓ Боязнь пропустити що-небудь важливе в стрічці новин.
- ✓ Безпідставне перегортання вже побаченого в мережі.
- ✓ Бажання проводити в компанії смартфона більшу частину свого часу.

Дякую за увагу!

